

MAKTABGACHA TA'LIM YOSHIDAGI BOLALAR INKLYUZIV TA'LIMIDA KORREKSION RIVOJLANTIRUVCHI TEXNOLOGIYALAR

D. A. Xojiakbarova

Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti
magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqola maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarni inklyuziv ta'limga jalb qilishda korreksion rivojlantiruvchi texnologiyalarni qo'llashning ahamiyatini ochib beradi. Unda alohida ehtiyojli bolalar uchun moslashtirilgan texnologiyalarning turlari, ularni amaliyotda qo'llash usullari va natijalari muhokama qilinadi. Tadqiqot natijalari ko'rsatadiki, bunday yondashuvlar bolaning rivojlanishini qo'llab-quvvatlash va uning ijtimoiy muhitga integratsiyasini yengillashtiradi.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, maktabgacha yosh, korreksion texnologiyalar, alohida ehtiyojli bolalar, rivojlantiruvchi metodlar.

KIRISH

Jahonda ijtimoiy moslashuvi, jamiyatning nogironlar muammolariga munosabatining o'zgarishi, inklyuziv ta'limni takomillashtirishning innovatsion rivojlantiruvchi o'qitish modellari amaliyotga tatbiq etilmoqda. Inklyuziv ta'limda nogiron bolalarning haqiqiy tengligini ta'minlash konseptual g'oyalarning oliy ta'lim amaliyotiga joriy etilish inklyuziv ta'limga kadrlar tayyorlash tizimini modernizatsiyalash, sog'liqni saqlash va tiklash, kasbga yo'naltirish, oilalarga metodik ko'maklashish, o'quvchilarning ta'lim olish motivatsiyasini kuchaytirish orqali maktab ta'limidan keyingi ta'limga qamrovini oshirish choralarini kuchaytirish bo'yicha amaliy ishlar tizimli ravishda olib borilmoqda.

Jahon ta'lim va ilmiy tadqiqot muassasalarida bo'lajak surdopedagogning inklyuziv tayyorgarligini shakllantirishning innovatsion texnologiyalarini faollashtirish, tashxislash madaniyatni takomillashtirishda qadriyatlar tizimidan foydalanish raqobatbardosh surdopedagoglarni tayyorlashning pedagogik-psixologik jihatlari, rivojlantirish modelini takomillashtirish bo'yicha ilmiy tadqiqotlarga alohida e'tibor qaratilmoqda. Inklyuziv ta'limda bo'lajak surdopedagog kadrlar tayyorlash jarayonini samarali tashkil qilish, innovatsion ta'lim muhiti sharoitida dinamik illustratsiyali o'quv materiallarini loyihalash, eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalarni normal rivojlanayotgan tengdoshlari muhitiga kiritish sharoitida pedagogik faoliyatni amalga oshirish bo'yicha ilmiy tadqiqotlarga e'tibor berilmoqda. Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar uchun inklyuziv ta'lim jarayonini tashkil etish jamiyatning ijtimoiy barqarorligiga hissa qo'shadi. Ushbu jarayonda korreksion rivojlantiruvchi texnologiyalar asosiy o'rin tutadi. Bu texnologiyalar bolalarning rivojlanishdagi farqlarini hisobga olgan holda, ularga individual yondashishni ta'minlaydi.

Mamlakatimizda imkoniyati cheklangan bolalar ta'lim-tarbiyasi va ularning ijtimoiy hayotga moslashuviga qulay sharoitlar yaratib berilmoqda. Ularni jamiyatga integratsiya qilish, avvalo, imkon qadar salomatligini tiklash maqsadida «Imkoniyati cheklangan bolalar uchun umumiy ta'lim loyihasi» asosida ish yuritib kelinmoqda. Bunda, asosan, inklyuziv ta'lim imkoniyatlaridan foydalanish ko'zda

tutilmoqda. Natijada inklyuziv ta'limni tashkil etishning pedagogik-psixologik xususiyatlarini, o'ziga xos imkoniyatlarini² chuqurroq o'rganish, u bilan bog'liq muammolarni aniqlash, samaradorlik jihatlari asoslab berish dolzarb ilmiy muammoga aylanmoqda. Chunki inklyuziv ta'lim usuli barcha bolalarning ruhiy-jismoniy holatidan qat'iy nazar ta'lim jarayonida to'laqonli ishtirok etishini ta'minlashga qulay imkoniyat yaratadi. Ayniqsa, u alohida yordamga muhtoj bolalarning atrofdagilar bilan muloqotda bo'lishi, ijtimoiy muhit talablariga javob bera oladigan bo'lib ulg'ayishi, o'z kundalik-maishiy ehtiyojini qondira olish ko'nikmalarini egallashi, hayotga moslashib, umumta'lim maktablarida sog'lom tengdoshlari bilan teng sharoitlarda o'qiy olishi, ular bilan o'zaro do'stona munosabatga kirishishi, darslarni o'z vaqtida o'zlashtirishi, topshiriqlarga mas'uliyat bilan yondashishi uchun qulayliklar tug'diradi. Shuni nazarda tutib, mazkur monografiyada inklyuziv ta'limning o'ziga xos samaradorlik belgilarini asoslash, uni oiladan, maktabgacha ta'lim muassasalaridan boshlab oliy ta'limgacha bo'lgan uzluksiz ta'lim jarayonida yo'lga qo'yish uchun zaruriy pedagogik-psixologik yondashuv yo'llarini aniqlash ko'zda tutildi. Shunisi borki, inklyuziv ta'lim nafaqat nogiron bolalar o'rtasida, balki sog'lom turmush tarziga asoslangan oilada tarbiyalanayotgan bolalar o'rtasida, maktabgacha ta'lim muassasalarida, maktablarda, akademik litsey va kasb-hunar kollejlari ham fanlarni o'zlashtirish darajasi turlicha bo'lgan o'quvchilar uchun qulay imkoniyatlar yarata oladi. U orqali o'quvchilarning bir-biriga ijobiy ta'sir ko'rsata olishiga erishish yaxshi natija keltiradi.

Inklyuziv ta'limni oiladan maktabgacha ta'lim muassasalarida, umumta'lim maktablarida, kasb-hunar kollejlari va oliy o'quv muassasalarida joriy etish natijasida imkoniyati cheklangan insonlarga nisbatan umumiy munosabat o'zgarayotgani ma'lum bo'ldi. Bu esa ularning hayotda muvaffaqiyat qozonishi uchun omil bo'lib xizmat qilishi mumkin. Inklyuziv ta'lim imkoniyati cheklangan bolalarga umumta'lim jarayonidagi barcha tadbirlarda faol va muntazam ishtirok etish imkonini beradi. Buning natijasida stereotiplar shakllanishining oldi olinib, ko'rsatiladigan individual yordam imkoniyati cheklangan bolalarni jamiyatdan ajratib qo'ymaydi. Ular olgan ko'nikmalarini umumlashtirish imkoniga ega bo'lishadi. Imkoniyati cheklangan insonlar uchun ishlab chiqilgan va jamiyatga reja asosida joriy etilayotgan inklyuziv ta'lim strategiyasi o'qishning uzluksiz va muttasilligini ta'minlaydi. Oila – bolalar bog'chasi – maktab – kasb-hunar kolleji – ish bilan ta'minlash – ushbu tizim kelajakda ota-onalarga imkoniyati cheklangan bolalarini umumta'lim muassasalarida va oliy o'quv yurtlariga bemalol, xavfsirasmasdan olib kelishlari uchun zamin yaratadi.

Inklyuziv ta'lim – o'quvchilarning imkoniyatlari, individual-psixologik, jismoniy nuqson va o'zlashtirish xususiyatlarini hisobga olgan holda tashkil etiladigan ta'lim jarayonidir.

- barcha o'quvchilar uchun maxsus ta'lim
ehtiyojlari va individual imkoniyatlarning
farqliligini inobatga olgan holda ta'lim
muassasalarida ilm olishda teng huquqlilikni
ta'minlashdi

Shuningdek, inklyuziv ta'lim davlat siyosati bo'lib, nogiron va sog'lom bolalar o'rtasidagi to'siqlarni bartaraf etish, inklyuziv ta'limga muhtoj bolalarni rivojlanishidagi nuqsonlari yoki iqtisodiy qiyinchiliklaridan qat'iy nazar, ijtimoiy hayotga moslashtirishga yo'naltirilgan umumta'lim jarayoniga qo'shishni ifodalovchi ta'lim tizimidir.

Inklyuziv ta'lim jismoniy va psixik imkoniyatlari cheklangan o'quvchilarni sog'lom o'quvchilar bilan birgalikda o'qitishni anglatadi. Inklyuziv ta'lim bir qator muhim tamoyillarga tayanilgan holda amalga oshiriladi. Jumladan,

- inson qadri uning layoqatlari va yutuqlariga bog'liq emasligi prinsipi;
- har bir shaxsning his qilish va o'ylash layoqatiga egaligi prinsipi;
- har bir shaxsning muloqot qilish va tinglash huquqiga egaligi prinsipi;
- har bir shaxsning bir-biriga kerakligi prinsipi;
- shaxsga yo'naltirilgan ta'lim jarayonining aniq hamkorlik asosida amalga oshirilishi prinsipi;
- har bir o'quvchining o'z tengdoshlarining qo'llab-quvvatlovi va do'stona munosabatlariga ehtiyojmandligi prinsipi;
- Turli-tumanlik o'quvchi hayotining barcha jabhalarini rivojlantirishni ta'minlashi zarurligi prinsipi kabilar.

Inklyuziv ta'limning maqsadi - alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan o'quvchilar uchun maktabda maxsus vosita va metodlarni qo'llash orqali maxsus pedagoglarni jalb etgan holda to'siqsiz moslashtirilgan ta'lim muhitini yaratish, ularning jamiyatga samarali moslashuvi hamda to'laqonli uyg'unlashuviga xizmat qiladigan sifatli ta'lim berishni ta'minlashdan iborat⁴.

Inklyuziv ta'limning vazifalari quyidagilardan iborat:

- rivojlanishning turli imkoniyatlariga ega bo'lgan o'quvchilar uchun har qanday kamsitilishni istisno qiladigan, barcha bolalarga teng munosabatda bo'lishni ta'minlaydigan yagona moslashtirilgan ijtimoiy muhitni yaratish;
- jamoatchilik hamda ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilarida alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan o'quvchilar muammolariga nisbatan bag'rikenglik munosabatini shakllantirish;
- ta'lim jarayonida sog'lom bolalar bilan bir qatorda alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarning aqliy va ijtimoiy salohiyatlarini rivojlantirish;
- barcha o'quvchilar uchun davlat ta'lim standartlariga muvofiq maktabgacha, umumiy o'rta, kasb-hunar va oliy ta'lim dasturlarini o'zlashtirish uchun imkoniyat yaratish;
- o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishi, emotsional-irodaviy sohasi, bilish faoliyatini faollashtirish, ijtimoiy ko'nikma va salohiyatini shakllantirish uchun shart-sharoitlar yaratish;
- alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarni tarbiyalayotgan oilalarga maslahat yordami berish hamda ota-onalarni farzandlariga ta'lim-tarbiya berish, pedagogik texnologiyalar, ta'lim-tarbiya metod va vositalarini qo'llash sohasida xabardorlik darajasini oshirish, ularni psixologik- pedagogik jihatdan qo'llab-quvvatlash.

Inklyuziv ta'lim jarayonida alohida ta'lim ehtiyojiga ega bo'lgan o'quvchilar sog'lom bolalar bilan birga bir maktabda, sinfda o'qitiladi. Imkoniyati cheklangan bolalar maktabga qadam qo'yan kunlaridan boshlab alohida qo'llab-quvvatlashga muhtoj bo'ladilar. Bunday qo'llab-quvvatlash ularning butun hayotlari davomida zarur hisoblanadi. Shuning uchun ham maktab ta'limining dastlabki bo'g'inlaridan boshlab, bunday o'quvchilarning ijtimoiy rivojlanishlari uchun qulay shart-sharoit yaratish talab etiladi.

Imkoniyati cheklangan o'quvchilar bilan tashkil etiladigan ta'lim jarayoni inklyuziv ta'lim shakllarini aniqlash va uni umumiy ta'lim jarayoni bilan integratsiyalashni talab etmoqda. Bunday integratsiya ularning o'zlariga xos bo'lgan ta'limiy ehtiyojlariga mos kelishi lozim.

Imkoniyati cheklangan o'quvchilarning ta'lim muassasasida o'qishni davom ettirishlari va faqatgina o'zlari kabi imkoniyati cheklanganlar muhitida bo'lishlari ularning rivojlanishlari, ijtimoiylashishlariga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. O'quvchilar bir turda bo'lishi ularning muhitga moslashishlari uchun qulay sharoit yaratadi. Bunday o'quvchilarning imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda o'qitish metodlarini ularga moslashtirish, biroq aloqa o'rnatish sohasida muammolarga ega bo'lgan o'quvchilarni ular bilan uyg'unlashtirish ularning ijtimoiy rivojlanishlarigasharoit yaratmaydi. Imkoniyati cheklangan bolalar boshqa o'quvchilar bilan bir xildagi xatti-harakatlarni amalga oshirish tajribasiga ega bo'lishlari kerak.

Imkoniyati cheklangan o'quvchilarga ta'lim berishning istiqbolli shakllaridan biri ularni guruhlar yoki sinflarga izchil tarzda asta-sekin uyg'unlashtirishdan iborat. Bunda o'quvchilarning sinfdoshlari yoki guruhdoshlari bilan aloqa o'rnatishlari va o'qish layoqatlarini hisobga olishlari talab etiladi.

Imkoniyati cheklangan o'quvchilar taraqqiyotining ko'lami shu qadar kattaki, ular uchun bir xildagi ta'lim jarayonini tashkil etish imkonsizdir. Bunday sharoitda ko'plab o'quvchilar ta'lim jarayoniga qamrab olinmaydi. Imkoniyati cheklangan o'quvchilar tarkibining turli-tumanligi shuni ko'rsatadiki, ularga ta'lim berish jarayoni bir qator holatlarni mujassamlashtirishi kerak.

Imkoniyati cheklangan o'quvchilar ta'limining keng ko'lamliligi va serqirraliligini hisobga olgan holda umumiy o'rta ta'lim jarayonini tashkil etish talab qilinadi. Ularda me'yorda rivojlanuvchi tengdoshlari bilan qiyoslagan holda umumiy o'rta ta'lim jarayonida hayot uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma, malakalarni shakllantirish maqsadga muvofiqdir. O'quv jarayonida imkoniyati cheklangan o'quvchilarning pedagogik-psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda bilimlarni taqdim etish asosida o'z tengdoshlari va yaqinlari bilan birgalikda hayotiy ko'nikmalarni egallashlari uchun sharoit yaratiladi.

Inklyuziv sinflarda zamonaviy texnologiyalar asosida o'tkaziladigan tarbiyaviy ishlardan namunalar keltiramiz.

Mavzu: Mustaqillik bayrami.

Maqsad: O'quvchilarning mustaqillik bayrami xaqidagi bilimlarini rivojlantirish.

Kutilayotgan natija: O'quvchilarga shu bayram xaqidagi ma'lumotlarni qayta eslash imkoni yaratiladi. O'quvchilar o'z nutqini nazorat qilishga va o'z fikrini o'zgalarga tushunarli etkazishga o'rganadilar.

Jihozlar: A 4 qog'ozga beshtadan mustaqillik bayramiga oid savollar yozib qo'yiladi, ular guruhdagi o'quvchilar soniga teng miqdorda tayyorlanadi.

MASHG'ULOTNING BORISHI:

1-qadam: To'rttalikdan iborat guruhlar tashkil etiladi:

2-qadam: 4ta stul bir-biriga qaratib qo'yiladi va ishtirokchilar o'tiradilar.

3-qadam: Xar bir ishtirokchiga qog'oz tarqatiladi. Demak xammada bir xil savollar.

4-qadam: O'qituvchi topshiriq beradi.

Savollar bilan tanishib chiqing.

5-qadam: Endi shu savollardan ixtiyoriy ikkitasini o'ng tomoningizda o'tirgan sinfdoshingizga bering. Uning javobini tinglang.

6-qadam: Endi o'sha sinfdoshingiz sizga ixtiyoriy ikkita savol bersin va siz unga javob bering.

7-qadam: Endi ixtiyoriy savollardan birini ro'parangizdagi sinfdoshingizga bering.

8-qadam: Endi savollar bo'yicha nimani kimdan yangilik sifatida bilib olganingizni guruhdoshlaringizga ayting. Bunda topshiriqni kim birinchi, kim keyin bajarishi o'quvchilar ixtiyorida bo'ladi. Ayni shu vaqtda kuchli o'quvchilar birinchi gapirib olishga intiladi. SHunda o'qituvchi faol ishtirokchining yoniga kelib, sust ishtirok etayotgan bolaga yordam berishini aytadi.

9-qadam: Hamma yarim doira bo'lib o'tiradi. O'qituvchi savol beradi.

- Kimning nutqini tushinish oson bo'ldi?
- Kimning nutqi tushinarsiz?

10-qadam: O'qituvchi savol beradi:

Kim mustaqillik bayramiga oid yangi bilimlarni oldi?

Kim yana nimani bilmoqchi? CHunki beshta savollar ichida shunday savollar ham borki, unga o'quvchilar javob topishga qiynalishi mumkin.

O'qituvchi o'quvchilarning qiziqtirgan savollariga javob beradi, ya'ni mustaqillik bayrami haqida ma'lumotlarini umumlashtiradi.

11-qadam: Faol ishtirokchilar rag'batlantiriladi.

Mavzu. "Mening kelajagim"

Maqsad. Insonning kelajagi o'z qo'lida ekanligi, ertangi kun bugundan boshlanishini anglashga o'rgatish.

Kutiladigan natija. O'quvchilar o'z kelajagi, egallamoqchi bo'lgan kasbi haqida fikr yuritadi.

Usullar: davra suhbat, zinama-zina, refleksiya.

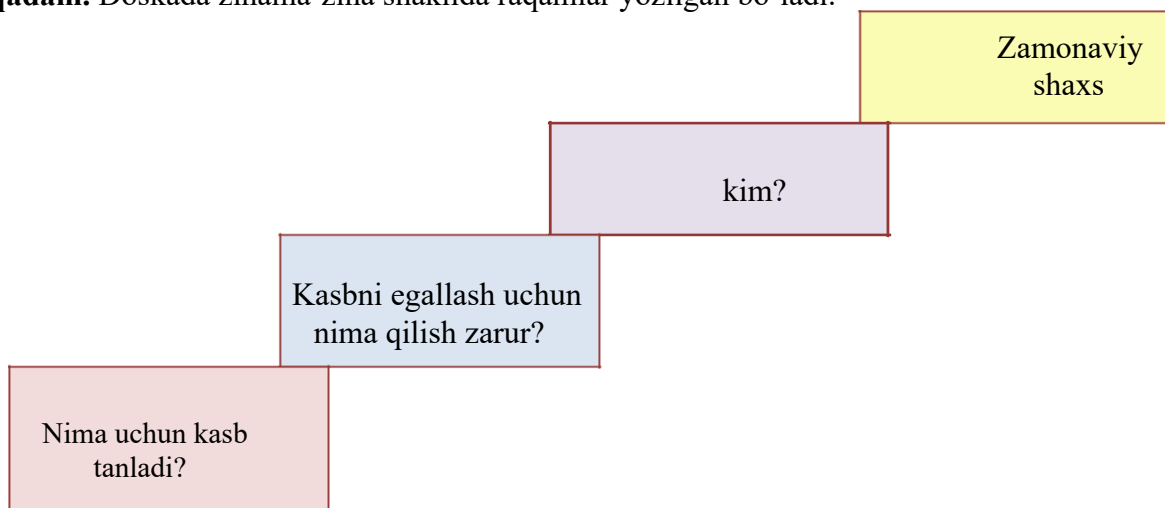
Mashg'ulot jihozlari: marker, flipchart qog'oz.

MASHG'ULOTNING BORISHI:

1-qadam. O'qituvchi o'quvchilarga murojat qiladi, har bir inson hayotda kimgadir o'xshagisi keladi. Sizlar ham kimgadir o'xshamoqchi bo'lsangiz shu inson haqida gapirib bersangiz.(Xohlovchilardan so'raydi).

2-qadam. O'qituvchi suhbatni inson birovlar havas qiladigan darajada farovon yashashi uchun bilim, mehnatkash, sabrli, rostgo'y va albatta o'z sevgan kasbi bilan mashg'ul bo'lishi muhimligiga yo'naltiradi.

3-qadam. Duskada zinama-zina shaklida raqamlar yozilgan bo'ladi.

4-qadam. Ishtirokchilar 4 ta guruhga ajratiladi. Har bir guruhga bittadan raqam beriladi. Guruh raqamga mos topshiriqni bajaradi.

5-qadam. Guruhlar taqdimoti.

Izoh. Guruhlardan kutilayotgan javoblar quyidagilar:

- shifokor-davolaydi, o'qituvchi-o'qitadi, usta-tuzatadi, bog'bon-parvarish qiladi, oshpaz-pishiradi, tikuvchi-tikadi....;
- yoqqani uchun, yaxshi yashash uchun, qiziqarli bo'lgani uchun, oila a'zolari va yaqinlarini ta'minlash uchun, bilim etarli bo'lgani uchun....;
- intizomli bo'lish, bo'sh vaqtini mazmunli o'tkazish, to'garaklarga qatnashish, ustozlarni hurmat qilish va ularga ergashish, izlanish...;
- bilimli, sog'lom, harakatchan, yangilikka intiluvchan, zamon bilan hamnafas yashovchi, axborot bilan ishlay oladigan, sevgan kasbini egallagan, mustaqil fikrga ega.

6-qadam. Refleksiya. Biz kelajakda farovon yashashimiz uchun demak,...

qilishimiz kerak jumlasiga eng muhim bitta vazifani aytishi so'raladi, har bir ishtirokchi o'zidan oldingi aytilgan fikrni takrorlanmagan holda kelajak uchun muhim vazifalardan birini topadi va aytadi.

Vazifa: egallamoqchi bo'lgan kasbi haqida rasm chizish yoki intervyu tayyorlash.

Mavzu: "Mening do'stim"

Maqsad: O'quvchilarga do'stlikning mohiyati do'st bo'lish qoidalarini tushuntirish.

Kutiladigan natija. O'quvchilar do'stlikning mohiyatini insoniy fazilatlarni sharhlash orqali anglaydilar va do'st tutish qoidalarini ishlab chiqadilar. **Usullar:** davra suhbat, kichik guruhlarda ishlash, "Muammo" texnologiyasi

Mashg'ulot jihozlari: marker, flipchart qog'oz.

Mashg'ulotning borishi:

1. **qadam.** O'qituvchi o'quvchilarni dumaloq stol atrofida o'tirishlarini so'raydi. Davra suhbat savollari:
 - Eng yaqin do'stingiz kim? U haqida nimalar aytishni xohlaysiz?
 - U bilan bo'lgan eng qiziqarli voqealarni qisqacha sharhlang.
2. **qadam.** "Do'st kim?" savoli ustida tarbiyalanuv munozara o'tkaziladi. Bunda o'qituvchi har bir aytilgan fikrni takrorlamagan holda flipchart qog'ozga yozib boradi. O'quvchilarga quyidagi topshiriq beriladi:

Aytilgan fikrlarni umumlashtirgan holda do'stga ta'rif bering.

O'qituvchi o'quvchilarning aytgan fikrlarini quyidagi ta'rifga yo'naltiriladi: do'st bu sirdosh, qiziqishlari o'xshash, muntazam bevosita va bilvosita muloqotni ushlab turuvchi, kechirimli, qo'llab-quvvatlovchi inson.

3. **qadam.** Guruhlarda ishlash. O'quvchilar 2 guruhga bo'linadi.

Guruhlarga topshiriq:

1. guruhga: Kanday do'stlik mustahkam hisoblanadi?
2. guruhga: Kim yaxshi do'st bo'la oladi?

Har bir guruh o'z fikrlarini flip qog'ozlariga yozishi so'raladi. Bunda o'qituvchi har bir guruh yoniga kelib, savol bo'yicha yoziladigan fikrni to'g'ri yo'naltirishi lozim, masalan 1-guruhga:

- doimiy aloqada bo'luvchi;
- har qanday vaziyatdan do'stlik rishtasining ustun bo'lishi; -ig'volarni tanqidiy tahlil qiluvchi;
- vaziyatning yaxshi tomonini ilg'ay oluvchi; -yaqin va uzoq muddatni bashoratlovchi.

2-guruhga:

- mustaqil fikrga ega;
- manfaatlarni to'g'ri baholaydigan;
- muloqotda iliq so'zlar va xushomadlardan foydalanadigan; -sir saqlay oladigan;
- urf-odatlariga rioya qiladigan va ularni hurmat kiladigan; -orasta, odobli, mehri va shirinsuxan;
- talabchan, to'g'ri so'z, xazil mutoyibani o'rnida qo'llaydigan.

4-qadam. Guruh ishlarining takdimoti. Har bir guruh chiqishidan so'ng fikrlarga ko'shimchalar va to'ldirishlar kiritiladi.

5-qadam. Har o'quvchi mustaqil holda daftariga "Men qanday do'stman?" savoliga javob yozadi. YA'ni ular o'z-o'zini tahlil qiladilar. Biroq ushbu fikr o'rtoqlashilmaydi.

6-qadam. Guruh ishlari davom etadi. Dorskada vaziyat namoyish qilinadi.

Guruh xonasi. Bolalar mashg'ulotda. Tanaffus paytida Olimning telefoni yo'qolgani aniqlanadi. Ikki o'rtoq Farruh va Maqsud yonma-yon o'tiribdi. Maqsud Farruhda telefon borligini bilib qoladi. Sekin unga: "Unday qilma. U bizning o'rtog'imiz. Sen telefonni shunday joyga qo'yginki, ular sen olganingni bilmasinlar va Olim telefonini topib olsin"-dedi. Farruh shunday qildi. Bu voqea o'rtoqlar o'rtasida sir bo'lib qoldi.

7-qadam. Har bir guruh o'z fikrini aytadi va himoya qiladi.

8-qadam. O'qituvchi o'g'irlikning yomon odatligini ta'kidlaydi va hayotda xayrli yolg'onlar uchrab turishini aytib o'tadi.

9-qadam. Har bir guruh o'z fikrida qoladi.

Boshlang'ich ta'lim yoshidagi bolalar uchun mo'ljallangan mashg'ulot Mavzu: Mustaqillik ne'matlari.

Maqsad: O'quvchilarga mamalakatimiz mustaqilligi mohiyatini tushuntirish va ularni erkin yashash qadriga etishga o'rgatish.

Mashg'ulot vazifalari:

- a) **ta'limiy vazifa:** o'quvchilarga mustaqillik sanasi, O'zbekistonning ramzlari bilan tanishtirish.
- b) **tarbiyaviy vazifa:** o'quvchilarga erkinlik, ozod bo'lish tushunchalari va ularning ahamiyatini etkazish.
- c) **rivojlantiruvchi vazifa:** o'quvchilarni davlat ramzlari nomlarini to'g'ri aytish va ularni boshqa davlatlar ramzlaridan farqlashga o'rgatish.

Usullari: diafilm, plakatlar bilan ishlash, “Qafasdagi qush” xikoyasi.

Jihozlari: O‘zbekistonga yaqin davlatlar ramzlari aks etgan plakatlar, 15 daqiqali mustaqillik sharofati bilan erishilgan yutuqlar aks etgan videotasma, ramzlarning nomlari yozilgan kartochkalar, mashg‘ulotlik.

MASHG‘ULOTNING BORISHI

I. Tashkiliy qism. Salomlashish. O‘quvchilarning kayfiyatlari bilan tanishish.

O‘quvchilarning davomatini va mashg‘ulotga tayyorligini kuzatish.

II. Yangi mavzuning bayoni.

1. O‘quvchilarga mavzu e‘lon qilinadi va O‘zbekistonning mustaqillik davrlarida erishgan yutuqlari aks etgan film namoyish etiladi.

2. O‘qituvchi film yuzasidan o‘quvchilarga savollar beradi va ularning fikrlarini doskaga yozib boradi.

Savollar: film nima haqida? Nimalarni ko‘rdingiz?

O‘zbekistonimizda olib borilayotgan o‘zgarishlarni sanab bering (mashina sanoati, zvonaviy ta‘lim muassasalari, sportdagi yutuqlar, qishloqlarning rivojlanganligi, chet ellarda tan olinishi, bayramlarning nishonlanishi...)

3. O‘qituvchi doskadagi plakatlar bo‘yicha ishlaydi. Plakatda quyidagilar yozilgan bo‘ladi.

O‘zbekiston 1991 yil 31 avgustda mustaqil davlat deb e‘lon qilindi.

1 sentyabr “Mustaqillik bayrami” sifatida nishonlanadi.

O‘zbekistonning bayrog‘i 1991 yil 18 noyabrda, gerbi 1992 yil 2 iyulda, madhiyasi 1992 yil 10 dekabrda qabul qilingan.

4. O‘qituvchi mustaqillik va erkinlikning ahamiyatini “Qafasdagi qush” xikoyasi asosida tushuntiradi.

Qafasda qush erkin bo‘lmaydi. U doim o‘zgalarning yordamini kutib yashaydi. Chunki unga mustaqil ovqat va boshqa narsalarni topishi uchun qafas halaqit qiladi. Demak unga birov ovqat bermasa, nobud bo‘lishi muqarrar. Agar u ozod bo‘lsa, yashashi uchun kurashib, mehnat qiladi. Mehnatining natijisida oilali bo‘ladi. Oilasi tinch bo‘lsa, u ham baxtli qush bo‘lib uchib yuradi.

5. Rasmlar ustida ishlash. Bunda o‘quvchilarga mashg‘ulotliklarda tasvirlangan rasmlarni izoxlang topshirig‘i beriladi. Rasmni izohlab gapirib bergan o‘quvchi va uni to‘ldirgan, qo‘shimcha qilgan o‘quvchilar baholanadi.

6. O‘quvchilarga turli davlatlar bayrog‘i va orasida O‘zbekistonning bayrog‘i aks etgan plakat namoyish etiladi. Bayroqlar rasmini tagida raqam yozilgan bo‘ladi. O‘qituvchi o‘quvchilardan O‘zbekistonning bayrog‘i qaysi raqamda Bo‘lsa, o‘sha raqamni ish qog‘oziga kattaroq qilib yozishlarini so‘raydi. YAlpi ravishda hamma yozgan raqamini ko‘rsatadi. O‘quvchilar o‘zaro yozgan raqamlarini ko‘rib, bir-birini baholashga erishiladi.

O‘qituvchi bolalarga “tun” deb, ularni doskaga qaramasliklarini so‘raydi. O‘qituvchi rasmlarning o‘rnini almashtiradi. O‘qituvchi “kun” deb, o‘quvchilarni doskaga qarashi va O‘zbekistonning bayrog‘i turgan raqamni yozishini so‘raydi. Shu kabi 2,3 marta topshiriq qaytariladi.

Izoh: ushbu topshiriq o‘quvchilarni davlat bayrog‘ini ko‘chalarda yoki ommaviy axborot vositalarida ko‘rganda tanishga va boshqa davlat bayroqlaridan farqlashga o‘rgatadi.

III. O'qituvchi o'quvchilarning mashg'ulot davomida olgan rag'batlanishlarini umumlashtirgan holda baholarini e'lon qiladi.

Xulosa va takliflar

Ushbu texnologiyalarni kengroq joriy qilish va o'qituvchilarni malakasini uzluksiz oshirish zarur. Shuningdek, ta'lim tizimiga qo'shimcha resurslar jalb qilish kerak.

ADABIYOTLAR

1. Vygotskiy, L. S. *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press, 1978.
2. Pinskaya, M. A., & Soldatova, G. U. *Inclusive Education for Preschoolers*. Moscow, 2019.
3. UNICEF. *Inclusive Education: Global Challenges and Local Solutions*. 2021.
4. Maslova, E. V. *Correctional Pedagogy in Preschool Education*. Moscow, 2020.
5. Richards, G. *Early Childhood Education and Special Needs*. London, 2018.